

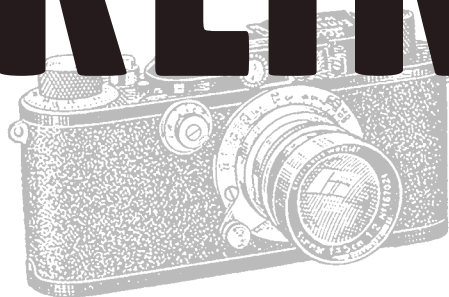
Jari Järvelä

KELK

TAMMI

Jari Järvelä

KLIK

TAMMI

HELSINKI

© Jari Järvelä ja Tammi 2020
Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä
ISBN 978-952-04-0789-6
Painettu EU:ssa

*"Please know I am quite aware of the hazards.
I want to do it because I want to do it."*

AMELIA EARHART,
viimeisessä kirjeessään miehelleen ennen
maailmanympärilento-yritystään

1933

Mies joka vihaa valokuvausta

Olen asunut alicantelaisen ilotalon vintillä neljä kuukautta, kun tapaan Henri Cartier-Bressonin.

(Lisäys: Miehen jota pidetään myöhemmin maailman parhaana valokuvaajana. Minä opin tuntemaan hänet miehenä joka vihaa valokuvausta.)

Viimeisen vuoden aikana olen tottunut pyytämään yösijaa ilotaloista. Huorilla on enemmän ymmärrystä kuin niillä, jotka huoria käyttävät. Sirkuksia vältän. Niissä minusta halutaan vain ohjelmanumero. Carmenin mielestä minun on hyvä asua vintillä. Niin saisin kuulemma tuntea olevani muita pidempi.

Pikkuruisessa, kaltevakattoisessa huoneessani on pyöreä ikkuna. Ikkunan takana on kuperilla tiilillä päällystetty katonlape, sadesäällä se on liukumäki mutta poudalla yksi huone lisää, tilava huone, oma huone, oikea kartanonsali.

Katolla asuu haukka, pujahdan usein pyöreästä ikkunasta katolle ja odottelen kamerani kanssa kärsivällisesti tunti-kausia, jotta se tottuisi minuun.

Tuon alhaalta keittiöstä peltilautasen ja nokareen lihaa ja asettelen ne katon toiseen laitaan savitiilille.

Nimeni on Iris. Olen kaksikymmentävuotias, 128 senttiä pitkä ja kaukana kotoa. Alicanteen on pitkä matka Suomesta.

Haukka kiljaisee kerran, kaksi, ja ampaisee ylös taivaalle. Se kaarteleo yläpuolellani yhä korkeammalle niin, että kadotan sen aurinkoon. Kun vähiten odotan, se syöksyy keskeltä sokaisevaa auringonloimua ja nappaa lihanpalan.

Ehdin nähdä vain pronssisen salaman joka hujahtaa ohitsemi, ja peltilautanen on tyhjä, se pyörii hiljakseen katto-
tiilellä ja päästää hyrrämäistä ääntä.

Näin jatkuu viikkoja, kuukausia. Viihdyn katolla paremmin kuin kaduilla. En ole vielä tottunut vapauteeni. Tuon alhaalta lihantähteitä ja jätän ne kauas itsestäni. Kauas mutta joka päivä yhä lähemmäs.

Haukka onnistuu aina yllättämään minut auringosta päin. Tämä ei olisi ollut Holmin mielimaisemaa. Alicantessa ei ole pilvisiä taivaita toisin kuin Taivaansinessä.

Niin, Holm & Taivaansini. Carmen kyseli niistä eilen, olin kuulemma kiljunut molempia unissani, hänen asiakkaansa kerrosta alempana oli säikähtänyt niin, että oli pudonnut sängystä. Mumisin, että Taivaansini on talo. Siellä oli täytettyjä eläimiä. Ja Holmilla valokuvia liimattuna kattoon. En kertonut enempää.

Kun sunnuntaina onnistun saamaan haukan nappaamaan lihapalan vain puolen metrin päästä, pyydän Carmenilta lainaksi nahkasormikkaita.

– Onko sinun kylmä siellä ylhäällä? hän ihmettelee.

– On, sanon.

Carmen naurahtaa, hän tietää että aurinko kuumentaa päivittäin kattoa, ja vinttihuone porisee ja höyryää kuin perunakattila. Huoneeni sisäkatossa voisi paistaa illalla munan, jos muna pysyisi katossa kiinni. Kukaan ilotalon naisista ei suostu asumaan siellä. Viimeinen vinttihuoneen asiakas sai touhutessaan lämpöhalvauksen ja heitti henkensä.

Jostain syystä vinttihuoneen ainoan kaapin täyttää huopakasa, kai siltä varalta että perunakattilassa nukkujan tulee kylmä.

Iltalossa asuu pysyvästi vain yksi mies, Jesus. Hän toimii talonmiehenä, nikkaroi portaat kuntoon ja siivoaa ja tyhjentää säännöllisesti käymälät. Naiset kyselevät silloin, että haluaisiko hän hajuvettä. Paskakuski Jesus tuoksuu jasmiinilta, myskiltä ja bergamotilta.

Saan punaiset nahkasormikkaat lainaksi. Carmenia sormikas ulottuu ranteeseen, minua kyynärpäähän.

Kiipeän katolle. Olen oppinut matkimaan haukan kiljahdusta, lintu vastaa näkymättömistä savutorven takaa.

Tällä kertaa en aseta lihapalaa peltilautaselle, vaan roikotan sitä ojennetuissa sormenpäissäni. Haukka ampaisee yläpuolelleni leikkelemään taivasta siivillään sinisiksi kais-taleiksi. Odotan. Mietin nappaako se mukaansa lihapalan sijasta pari sormeani.

Ilma kattotiilien päällä väreilee keskipäivän lämmössä, tiilien yli vilahtelee korkealla kaartelevan haukan varjo. Kamerallani en tätä kuvaa pysty ottamaan. Mutta otan kuvan ilman kameraa. Päähäni.

Alhaalta kujalta kuuluu koväänistä naisten huutoa.

Huuto kasvaa kiroiluksi. Seasta kiirii vavahteleva miehen ääni joka anoo armoa.

Kurkistan katonreunan yli. Carmen ja kaksi muuta naista ovat kadulla puolialastomina ja hakkaavat nyrkeillään pitkänoloista hujoppia. Tämä yrittää suojella päänsä sijasta jotakin mitä pitelee kädessään.

Tunnen kasvoillani ilmavirran.

Vilkaisen sormiani, lihapalanan on hävinnyt niiden välistä. Sormet ovat tallella.

Haukka istuu nyt tutun savutorven päällä minusta noin kymmenen metrin päässä saalis suussa.

Kuukausien odotuksen jälkeen en nähnyt hetkeä, kun se nappaa syötin sormistani. Minulta on jäänyt elämäni kuva ottamatta.

Kipitän portaat alas kiukusta puhisten. Hujoppi on makuullaan kujalla. Guadalupe istuu hänen päällään ja läimii miestä korvallisille. Magdalena on ottanut esille partaveitsen ja heristää sitä miehen kurkun edessä. Mies ei suojele kurkkuaan vaan käsissään olevaa esinettä. Tajuan että se on kamera. Erilainen kuin minulla mutta kamera.

Se saa kiukkuni lauhtumaan.

– Onko jokin hätänä? kysyn.

– Tämä on se paskiainen joka pahoinpiteli eilen Sole-dadin.

– En ole. Minä saavuin kaupunkiin vasta tänään, hujoppi puolustelee.

Hujoppi katselee hädissään kuinka partaveitsi heiluu vuoroin hänen kurkkunsa edessä ja vuoroin lähellä hänen haaroväliään.

– Tästä orista tehdään nyt ruuna, Magdalena ilmoittaa ja kiskaisee miehen vyön auki.

- Hän on minun ystäväni, sanon enempää ajattelematta.
- Kutsuin hänet vieraaksi.

Magdalena kääntää päänsä ja mulkaisee.

– En tiennyt että sinulla on ystäviä.

– Olethan sinäkin minun ystäväni.

Magdalena huitaisee partaveitsellä ilmaan ja päästää samalla kurkustaan naksahduksen. Sellainen ääni tulee kurkusta epäilemättä myös kun se katkeaa.

– Vinttihuone on tarkoitettu vain sinulle, Carmen sanoo.

– Ei miesystävillesi.

– Mutta on se haukka, parahdan.

– Haukka? Kaikki kolme naista katsovat nyt minuun.

– Haluan kesyttää katolla olevan haukan.

Kohotan käsiäni, niissä on yhä Carmenin nahkasormikkaat. Kerron miten sain äsken haukan nappaamaan jo lihanokareen sormistani. Seuraavaksi aion saada sen istumaan käsivarrellani. Niin kuin vanhoissa tauluissa. Haluan olla haukkametsästäjä. Mutta en tiedä miten sellaiseksi tullaan.

– Kuumuus on sekoittanut tytön pään, Guadalupe sanoo muille päätään pudistellen. – Minähän sanoin, ettei sinne vinttihuoneeseen saa päästää asumaan ketään.

– Hän on lintutieteilijä, keskeytän. – Pyysin häntä tänne auttamaan. Metsästyshaukkojen käsittelyssä.

Magdalena viuhauttaa vielä kerran partaveistä ilmassa, sitten hän napsauttaa terän kahvaa vasten. Guadalupe nousee hidastellen hujopin päältä. Mies puhalttaa tomut kamerastaan. Vasta sen jälkeen hän pudistaa pölyt ruttaantuneista housuistaan.

– Kuvaatko sinä lintuja? Carmen tenttaa.

Mies nyökkää.

– Olen pyhittänyt elämäni siivekkäiden käyttäytymisen selvittämiseen.

Tartun hujoppia kädestä ja johdatan hänet narisevia ja kallistelevia portaita ylös vinttihuoneeseen. Sen kuumuus saa hänen otsansa rypistymään.

– Minäkin otan valokuvia, sanon.

Vedän pöytälaatikosta nipun neliskanttisia kuvia.

– Rolleiflex, hän sanoo heti.

Sisälläni kuplii. Hän tunnisti kamerani, vaikkei ole vielä edes nähnyt sitä.

– Montako kuvaa olet ottanut? mies kysyy.

– Miten niin?

– Kymmenentuhatta ensimmäistä kuvaasi ovat kaikkein paskimmat kuvasi, hän julistaa.

– Miksi kymmenentuhatta?

– En minä tiedä. Hujoppi raaputtaa nenäänsä. – Se kuulostaa hyvältä.

– Montako kuvaa sinä olet ottanut? kysyn.

– Neljäsataaviisikymmentäyksi.

Hän kääntää kaikki kuvani nurin perin edessään niin, että kuvien taivas on maa, ja maa on taivas. Hän käy ne läpi yksi kerrallaan.

– Katsot niitä väärin päin, huomautan.

– Siten jyvät erottuvat akanoista.

Hän asettaa kuvat väliimme kolmeen pinoon. Yhdessä ovat ne kuvani jotka hänen mielestään ovat onnistuneita. Toisessa ne joista hän ei pidä. Korkein on kolmas pino. Niissä kuvissa on hänen mielestään ainesta, mutta sommitelu voisi olla parempi.

– Vainko kolme onnistunutta kuvaa, mutisen. Ehkä minun olisi pitänyt jättää mies Guadalupen ja Magdalenan kynsiin.

- Se on enemmän kuin minulla, hujoppi tyynnyttelee.
- Minulla huonojen kuvien pino on kaikkein korkein. Aina.

Hän nappaa käteensä kolme parhaina pitämäänsä fotoa. Yhdessä on Carmenin varpaat, varpaanväleihin on työnnetty papuja joissa on keskellä mustia pisteitä kuin pupilleja. Silmämunia varpaanväleissä. Toisessa on kadulla kohtaamani äidin tuulenheittäjä hame joka laskeutuu pikkulapsen päälle kuin sateenvarjo. Kolmannessa katto-
tiiliä joissa erottuu ylilentävän haukan varjo. Olen onnistunut nappaamaan sen kaksi viikkoa sitten.

- Tämähkö haukan sinä haluat kesyttää? mies kysyy.

En vastaa. En halua tunnustaa, että siitä asti kun Taivaansineen saapuessani minulla oli hetken kämmenelläni sammakko, olen kaivannut eläinystävää. En kissaa enkä koiraa enkä hevosta, elävänä tai täytettynä, vaan jotakin joka elää villinä ja vapaana. Eläintä josta en olisi vastuussa ja joka ei olisi vastuussa minusta, mutta tunnustaisi minut silti tasavertaisekseen.

- Kiitos pelastajani, mies keskeyttää ajatukseni ja kättelee.
- Henri.

– Iris, sanon ja niskakarvojani kihelmöi. – Tiedät paljon valokuvauksesta.

– Minulla on ollut kamera vasta vuoden, Henri huitaisee kädellään. – Oikeasti haluan maalata tauluja. Minä vihaan valokuvausta.

Hän antaa minun kokeilla Leicaansa. Se on kevyempi kuin Rolleiflexini.

– Metsästäjän kamera, sanon. Henri hieraisee otsaltaan siihen kihonneet hikikarpalot.

- Tähtäin ja saalis, hän nyökkää.

- Mitä sinä olet mieltä Rolleiflexistä?

– Jos Jumala olisi halunnut meidän ottavan kuvia sillä, hän olisi pannut silmät vatsaamme, Henri sanoo ja riisuu pikkutakkinsa.

Hän huomaa kun kääntelen pettyneenä rinnoilla roikkuvaa kameraani.

– Muutoin hyvä kamera, hän lisää nopeasti. – Eikö sinun mielestäsi täällä ole kuuma?

– Olen sen kokoinen etteivät kuuma ja kylmä huomaa minua vaan harhautuvat muualle.

– Se olisi täydellinen ominaisuus. Minä vietin vuoden Afrikassa ja minun oli koko ajan läkähdyttävän kuuma, Henri sanoo.

Potkaisen häntä sääreen ja hän älähtää ja katsoo minua kummastuneena.

– En siedä valheita, sanon.

– Minä en valehtele, Henri vakuuttaa jalkaansa hieroen.

– Mitä sinä Afrikassa muka teit?

– Metsästin.

– Haukallako?

– En vaan kiväärillä.

Henri ottaa kengät pois jalastaan. Hänen vasemman jalan sukassaan on iso reikä, josta varvas pilkottaa. Hän kertoo miten asui vuoden Norsunluurannikolla. Siellä hän hankki ensimmäisen kameransa, tämän Leican edeltäjän. Mutta kamera ruostui viidakon kosteudessa käyttökelvottomaksi ja hänen piti lopettaa kuvien ottaminen heti alkuunsa ja keksiä jokin muu ammatti. Hän sai paikan metsästäjän apulaisena, edellinen oli jättänyt pestinsä äkillisesti. ”Vapiseeko kätesi?” metsästäjä oli kysynyt. ”Ei vapise”, oli Henri vastannut. Hänen tehtävänään oli pitää kädessä lyhtyä, kun he kulkivat metsästäjän kanssa kahden öisessä viida-

kossa. Pimeä metsä kirkui, narskui, räsähteli, ulvoi, käkätti. Lyhdyn valo veti puoleensa ötököiden lisäksi myös niitä huomattavasti kookkaampia villieläimiä. Pistävät silmät loistivat yllättäen lyhdyn valossa tulikärpästen seassa. Juuri silloin lyhdynpitäjän käden oli pysyttävä vakaana. Metsäs-täjä päätteli silmien koosta ja väristä mikä eläin oli kyseessä ja kannattaisiko se ampua. Henrin piti seistä liikkumatta lyhty näpeissään, kunnes ase pamahti.

– Ai edeltäjäsi jätti pestinsä äkillisesti? kysyn.

– Minulle selvisi myöhemmin, että leijona söi hänet.

– Eikö sinua pelottanut?

– Vasta kun sairastuin, Henri sanoo.

Yhtenä päivänä hänen virtsansa muuttui väriltään mustaksi. Sitten kuume nousi, ja kuumeen mukana koko hänen ruumiinsa vapisi kuin horkassa, eikä hän pystynyt kävelemään kuin muutaman askeleen menettämättä tajuntaansa. Tauti kesti viikkokausia, ja hän oli varma että kuolisi.

– Keräsin viimeiset voimani, raapustin paperille testamenttini ja lähetin sen kotiin Ranskaan. Pyysin samassa kirjeessä, että ruumiini kuljetettaisiin Afrikasta ja haudattaisiin pyökkien keskelle lapsuudenkotini lähelle.

– Mutta sinä et kuollut.

– Sain vastauksen viikkokausien sairastelun jälkeen. Kirjeessä luki: ”Parahin Henri. Isoisäsi mielestä ruumiisi kuljettaminen Afrikasta Ranskaan on liian kallista. Olisi siis suositeltavaa, että palaisit tänne ja kävelisit itse pyökkimetsään, jos aiot kuolla.”

– Ja niin minä palasin. Enkä kuollut, Henri sanoo ja painaa kätensä sydämelleen. – Ja tämä tarina on tosi.

Vilkaisen Rolleiflexini etsimeen ja otan hänestä kuvan juuri, kun hänen sydämensä sykähtää.

– Haluaisin nähdä siivekkään ystäväsi, Henri sanoo.

Vaikka Henri on hoikka, hän mahtuu pienestä ullakkoikkunasta vain kiemurrellen. Hän painelee epäluuloisena ympärillä liikahtelevia ja kolisevia irtonaisia savitiiliä, asettuu sitten viereeni lähelle katonreunaa.

– Sinulla on iso huone täällä.

– Oma huone, kehu.

Haukka ilmestyy kohta savupiipun päälle. Se kallistaa päätään, tarkastelee kattoa välissämme. Sanon sille, että minulla ei ole nyt ruokaa mukana. Haukka kiljaisee närkästyneesti, havisuttaa siipiään ja raapii kynsillään kattotiiltä. Se on ystävä. Se ei kiidä pois.

1933

Eksymisvaisto

Seuraavana iltapäivänä Henri koputtaa vinttihuoneen ovelle. Aurinko on loimottanut tuntikausia kattoon ja seinätkin hikoilevat.

Makaan selälläni pimeässä.

– Oletko kipeä? hän kysyy.

– En, sanon.

Hän katsoo otsa kurtussa pienen ikkunan peittävää tummaa huopaa, kestää hetken ennen kuin hän tajuaa.

– Saanko tulla viereesi? Henri sitten kysyy ja sulkee oven.

Siirryn sivummalle, lähemmäs vinoa kattoa. Henri asettuu selälleen viereeni. Vaikka hän varoo koskettamasta minua, ilma kuumenee välillämme niin että käsivarttani polttaa, kuin makaisin liian lähellä nuotiota.

Katsomme ikkunan vastapäisessä seinässä näkyvää maisemaa. Olen puhkonut ikkunaa peittävään huopaan pienen reiän ja tehnyt vinttihuoneesta kameran.

Huoneen takaseinälle kuvastuu ulkona oleva katto näkymä. Se on ylösalaisin. Joistakin piipuista tupruaa savua suoraan kohti lattiaa. Sininen taivas on maan kamarana.

– Näin maailmaa pitäisi aina katsoa, ylösalaisin, Henri myhähtää.

Taivaalla kaartelee haukkaystäväni, se katoaa välillä läpi seinän ja palaa sitten takaisin, tuntuu kuin se lentäisi sisällä huoneessa.

– Minäkin haluaisin osata mennä seinien läpi, sanon.

Henri kertoo miten saapui Alicanteen sattumalta. Tas-kussa kolmannen luokan junalippu, jolla sai matkustaa kolmesataa kilometriä. Ja Alicante oli juuri sellaisen matkan päässä. Hän on kierrellyt jo kuukausia: Saksassa, Puolassa, Unkarissa, Italiassa.

– Junalla?

– Etupäässä autolla. Minulla on kaksi matkakumppania, mutta kyllästymme usein toisiimme. Eroamme, palaamme taas yhteen. Venetsiassa André uhkasi heittää kamerani kanaaliin gondolien sekaan.

– Miksi?

– Venetsia oli hänen mielestään maailman ihmeellisin kaupunki. Ja venetsialaiset maalarit ylittämättömiä. Minä pidän enemmän tästä ullakkohuoneesta. Ja katosta. Ja hämärästä kujasta tämän talon edessä. Ja haukan vetämistä siveltimen-viivoista.

Tartun Henriä ranteesta ja puserran sitä niin kuin haluan haukan puristavan omaa rannettani. Tunnen hänen valtimonsa etusormeni alla, sen syke kiihtyy kuin huoneessa olisi rumpu.

Makaamme pimeässä rinnatusten rummunlyöntien tahdittamana.

– Minua kannattaa ehkä varoa, Henri sanoo. – Olen Charlotte Cordayn sukua alenevassa polvessa.

– Kuka hän on?

– Hän murhasi Marat'n kylpyammeeseen. Ranskan val-lankumouksessa. Puukolla.

– En minä pelkää, sanon.

Hätkähdän, kun oveen koputetaan. Carmen tulee sisään ennen kuin ehdin sanoa mitään. Kuumuus tulvahtaa koppe-
rosta hänen päällensä kuin hän olisi avannut uuniluukun. Hän perääntyy kasvojaan löyhytellen.

– Madonnan pallit, hän kiroaa. – Oletko sinä perustanut tänne suomalaisen saunan?

– Saunassa ollaan ilman vaatteita, sanon.

Carmen mulkaisee Henriä, joka nousee istumaan niin nopeasti että kolauttaa päänsä vinoon kattoon.

– Sinä tiedät siis linnuista, Carmen sanoo napakasti.

Ennen kuin Henri ehtii vastata, ilmestyy Carmenin takaa huivipäinen nainen, joka lykkää Henrin syliin kanan. Kana vääntelehtii ja kotkottaa ja nokkii Henrin käsivarsia.

– Äitini, Carmen sanoo vinkaten kohti kananomistajaa.

– Sillä on munimisoongelmia, Carmenin äiti kertoo.

Naisten katse on tuima. Henri pyytää minua pitelemään kanaa ja kaivaa taskustaan luupin, jolla tutkii kanan silmiä harvakeen rykien. Sitten hän nostaa kanan siipeä, ja toista siipeä, ja lopulta painelee kanan kylkiä kuin koettaisi muo-
vailla höyhenten seasta jotain uutta olentoa. Kana kääntelee päätään ja kotkottaa. Henri kaivaa taskustaan peltirasian, jossa on pieniä tabletteja ja tarjoaa yhtä tablettia kanalle. Tämä nokkaisee sen suuhunsa ja nielaisee.

Sitten Henri ottaa kanan sylistäni ja ojentaa sen juhlallisesti takaisin Carmenin äidille.

Seuraavana päivänä äiti saapuu kiittämään ja kertomaan, että kana on muninut munan ensimmäistä kertaa viikkoihin.

– Mitä sinä syötit sille? kysyn.

– Lakritsapastillin, sanoo Henri.

Kanan parannuttua hän saa kulkea vapaasti ilotalossa, eivätkä naiset enää välitä hänestä. Henri on huomaamat-

tomampi kuin minä, kuin auringon heittävä varjo seinällä, tai reunoiltaan repeytyneessä julisteessa oleva haalistunut miehen kuva. Hänen läsnäolonsa unohtuu hetken päästä. Hän muuttuu osaksi kalustusta. Hänen vaatteistaan puuttuvat kirkkaat värit, ne ovat harmaita tai ruskeita. Paidanvalkoinenkin on himmeänvalkeaa, ei sellaista joka heijastuu kirkkaana silmiin. Henri sulautuisi ladoksi lapsuuteni pelolle marraskuisessa sateessa.

Häntä ei ole olemassa. Hän on ei-kukaan.

Ja kun kukaan ei enää muista häntä, silloin ei-kukaan nappaa kuvan.

Luna ja Estrella makaavat iltapäivän kuumuudessa alakerran pation kaakelilattialla. Carmen ja minä voimistelemme heidän vieressään. Carmen on jo monta päivää opettanut minulle käsilläseisontaa. Opetan puolestani Carmenia tekemään vaakaa. Carmen kehottaa naisia liittymään mukaan. ”Hop hop”, hän kannustaa, ”tähti ja kuu kuuluvat ylös taivaalle eivätkä loikoilemaan.” Luna haukottelee vatsallaan, vippaa kenkensä koron kohti taivasta ja kysyy onko tämä tarpeeksi lähellä Linnunrataa. Kaakelit hehkuvat sorsanmunansinisinä kuin taivaankansi levittäytyisi koko pation ympäri. Huomaan kuinka Henri ilmestyy pation toiselle laidalle, sukeltaa siniseen, kulkee seinien varjoissa kuin kissa, yhtäkkiä hän on vieressämme, kohottaa kameransa hetkeksi ja Leica räpsähtää kuin silmäluomi.

(Lisäys, 1994: Tästä on olemassa Henri Cartier-Bressonin kuva, Alicante, 1933)

Kadulla tööttää auto. Henri on taas sulautunut osaksi varjoja ja kookkaita kukkaruukkuja, joiden sisään mahtuisin asumaan, ja korkealle pation seinille kiinnitettyjä savilautasia, jotka roikkuvat yllämme kuin planeetat.

– Sinun ystäväsi ovat etuovella, kuulen äänen pation vastalaidalta. Jesus on ilmestynyt sinne sinkkisanko molemmissa käsissään.

– Minunko? Carmen ja Luna ja Estrella kysyvät samaan aikaan. Minä en kysy, sillä minulla ei ole ystäviä. No haukka ehkä, mutta en usko sen tulevan kolkuttamaan etuovelle. Carmen vaappuu vaakaseisonnassaan, jota hän on yrittänyt saada tasapainoon viimeiset päivät.

Jesus pudistaa päätään ja osoittaa etusormellaan seinää.

Henri astuu esiin varjoista. Hänen poskiaan pitkin valuu hikivirtoja kuin kyyneliä, mutta hän ei pyyhi niitä, pikkutakin selässä venyy Italian muotoinen pitkä märkä läiskä.

– Hän haihtuu vesihöyryksi ennen kuin pääsee ovelle, Estrella sanoo raukeasti.

Kujalla on kolhiutunut ja pölyinen musta Buick, jota vasten nojaa solakka nainen. Naisella on mustat kähärät hiukset ja ketun katse, hänen silmänsä liikkuvat valppaasti eestaas.

– Tämähkö on uusi kotisi? nainen kysyy Henriltä. Hän viittaa ikkunasta kurkotteleviin puolipukeisiin naisiin. Carmen on tullut portaiden yläpäähän, hän nousee vasemmalle jalalle ja käy tekemään yläportaalla vaakaa samalla kun seura tilannetta.

– Leonor, Henri esittelee minulle.

Ratin takana istuu pitkäkasvoinen mies, joka on kieputtanut sivuikkunan auki ja kurkottaa päätään ulos, suupielestä roikkuu tupakka.

– Onko tämä seura parempaa kuin meidän seuramme? mies tiedustelee.

– André, se joka yritti heittää kamerani Canal Grandeen, Henri kertoo minulle. – Siellä Venetsiassa.

– Uhkasin heittää. Jos olisin todella halunnut, se ei olisi jäänyt yritykseksi, André sanoo ja kääntyy äkkiä puoleeni.

– Kertoiko hän sinulle jo kymmenestä tuhannesta kuvasta? Nyökkään.

– Älä välitä, Henrillä on obsessio kymmenestä tuhannesta. Hänen isoisänsä on luvannut hänelle niin monta frangia, jos voi kerrankin olla ylpeä Henristä. Vahinko vain, että isoisä ei ole vielä ollut ylpeä kenestäkään, ja on lisäksi vielä pihimpi kuin Henri.

– Onko tämä se sama isoisä, joka käski Henrin tulla kuolemaan kotipuoleen koska ruumiin kuljettaminen Afrikasta on kallista? kysyn.

Leonor nyökkää ja avaa autonoven ja osoittaa paikkaa takapenkillä.

– Tahdotko kyydin?

– Minne? kysyn.

– Ei mitään hajua, Leonor vastaa. – Ehkä sinä osaat ehdottaa jotain.

Kohautan olkapäitäni.

– Osaat ainakin paremmin kuin Henri, André sanoo.

– Henri ei todellakaan osaa, Leonor vahvistaa. – Hän on pakottanut meidät ajamaan toistuvasti monen kymmenen kilometrin ylimääräisiä harhapolkuja.

– Kymmentuhannen, André korjaa.

– Kun Henri saa päähänsä, että tieltä erkanevan muulinpolun varrella odottaa ainutlaatuinen kuvauskohde, niin auto kääntyy. Heti. Tai Henri suuttuu. Verisesti.

– Renkaat puhkeavat, André sanoo. – Akselit katkeavat. Moottori irtoaa, mutta polkua pitkin on päästävä. Ja mitä yllättävää on muulinpolun päässä?

– Muuli, Leonor vastaa.

– Tarkkaan ottaen se oli aasi, André lisää.

– Minulla on vaisto, Henri ärähtää posket punehtuen. Hän on jo aikaisemmin yrittänyt liittyä keskusteluun, mutta pariskunta puhuu nopeasti kuin kaksi konekivääriä papataisi vieretysten.

– Meillä kaikilla on vaisto, André sanoo nyökäten vakavasti.

– Henri tarkoittaa että vain hänellä on erityisvaisto joka pitää aina paikkansa, Leonor nyökkää vastaan.

– Hänellä on erityisvaisto joka vie meidät aina eksyksiin, André sanoo ja sytyttää uuden tupakan edellisestä.

– Mutta meidän päämäärämme on olla eksyksissä, Leonor huudahtaa.

– Henrin päämäärä.

– Vaisto on tärkeintä, Leonor heristää sormeaan suuntaani.

– Eksymisvaisto, André pamauttaa nyrkillä kojelautaan ja tööttää vahingossa autontorvea.

– Missä me muuten olemme? Leonor kysyy ja vetää kengänkannallaan hiekkaan rastin.

– En tiedä, André sanoi. Hän kurkistaa auton ikkunasta alas. – Selvästi jossain tärkeässä paikassa, kun maassa on rasti.

– Vanhempasi ovat varmaan huolissaan kun olet aina hukassa, Leonor sanoo.

– He ovat tottuneet. Kun olin yksitoista, he ostivat minulle polkupyörän, André vastaa. – Sen jälkeen he eivät ole nähneet minua enää.

Leonor virnistää. Hän käännähtää kohti minua ja kalistaa päätään.

– Haluatko sinä siis eksyä kanssamme vai jäädä tämän rastin osoittamaan hyvin tärkeään paikkaan? hän kysyy.

Vilkaisen rastia ja sitten taivaalle, se on sininen ja autio. Carmen huudahtaa. Hän on lopultakin saanut vaakansa kuntoon, maailma ympärilläni on saavuttanut hetkellisen tasapainon.

– Odottakaa hetki, pyydän.

Juoksen ylös portaita. Vedän matkalaukkuni sängyn alta, siellä ovat kaikki muut tavarani paitsi nippu kuvia ja Rolleiflex. Ne ovat pienellä pöydällä sängyn vieressä. Ripustan Rolleiflexin kaulaan. Kuvat panen matkalaukkuun, jonka olen hankkinut Taivaansinestä lähdön jälkeen, matkaraukkuni on jäänyt vuorelle.

Käärin mukaan huovan, jonka keskelle olen puhkonut reiän. Kompastelen portaissa, pelkään että auto jättää minut, he unohtavat minun olevan olemassa heti kun minua ei näy. Henrin kanssa minulla on tunne, että olemme samanpituisia vaikka hän on minua lähes kaksinverroin pidempi. Hän näkee minut ilman, että hänen pitää katsoa alaspäin niin kuin katsotaan muurahaista. Noista kahdesta muusta en tiedä.

Kerrosta alempana tuoksuu santelipuu ja ruusuvesi ja myski ja ihmisen hiki ja hukattu elämä. Muistan jotakin, palaan takaisin vinttihuoneeseen. Sukellan puoliksi ulos vintin ikkunasta ja koetan nähdä haukan.

Savupiippu on tyhjä, taivas vielä tyhjempi. Kun olen jo varma etten näe lintua enää, ylhäältä plätsähtää vaalea läiskä aivan pääni viereiseen savitiileen.

Ehkä se on hyvästijättö. Ehkä se on onnentoivotus.

Tai sitten se on haistatus.

Palaan huopakäärö ja matkalaukku mukanani katukäytävälle.

Iltalon naiset ovat kerääntyneet kujalle tutkimaan autoa. Magdalena potkiskelee renkaita, Luna on nostanut kone-

pellin ylös, kurkottaa syvälle moottorin ylle, korkokenkä taivasta kohti sojottaen, ja sivulta päin näyttää kuin auto olisi peto joka on nielaissut hänet yläruumista myöten.

Otan kuvan.

– Jäähdyttimeen pitää panna vettä. Te ette selviä vuorten yli, Luna sanoo.

– Minä en tiedä autoista mitään, André sanoo ylpeänä. Hän nousee ratin takaa ja tutkii konepellin alaisia näkyelmiä etäisen kiinnostuneena kuin tarkastelisi kaukoputkella kuuta.

Luna kohottaa katsettaan ja läimäisee häntä poskelle. Ilmassa lentelee kipinöitä. Siis oikeita, ei kuvitteellisia.

– Tupakka pois suusta kun konepelti on auki, Luna äsähää.

Asettelen huopakääröni takapenkille koroketyynyksi. Istuudun sen päälle, yletyn nyt juuri ja juuri näkemään tuulilasin läpi. Seuraan miten André katoaa Lunan perässä sisään ja palaa kohta ulos käsissään kanisteri ja metallitonkka. Hän kaataa Lunan ohjeiden mukaan jäähdyttimeen vettä ja öljysäiliöön lisää öljyä.

– Sinä olet parempi mekaanikko kuin minä, André sanoo ihailevasti.

– Ja varmasti parempi kuljettaja, Luna vastaa. – Ja kartanlukija. Jää sinä tänne töihin niin minä ajan mielelläni ystäväsi eksyksiin.

Hymyile. Nyt otetaan maailman tunnetuimmat kuvat.

Väkevä romaani sivustakatsojasta, Iriksestä, joka valokuvaa niin Espanjan sisällissodan, Amelia Earhartin kuin prinsessa Dianan. Missä kuvat ovat?

Kun olet nainen ja kyllin pieni, sovit maskotiksi. Kunnian työstäsi sen sijaan vie joku muu. Tavatessaan Henri Cartier-Bressonin suomalainen, lyhytkasvuinen Iris on 20-vuotias. Hän kokee vuosisadan tähdet ja tragediat täysin omasta näkökulmastaan. Edith Piafin paras keikka pidetään keskitysleirin vangeille. Picasso maalaa Guernicaa alasti. Normandian maihinnoususta säilyy muka vain 11 valokuvaa, ne Robert Capan ottamat. Iris tietää paremmin.

Jari Järvelän älykäs ja leikittelevä romaani repii kuuluisat valokuvat ja luo tilalle uudet, kiehtovammat. Se on myös kunnianosoitus naisille ja maan hiljaisille, jotka eivät tee itsestään numeroa.

www.tammi.fi

84.2

ISBN 978-952-04-0789-6